

Демчак О.*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИЄДНАННЯ ЄС ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Європейська система захисту прав людини є однією з особливих механізмів міжнародного-правового захисту. Національну систему захисту прав людини, яка функціонує в державах-членах, доповнює система захисту на рівні Євросоюзу. Окрім цього, захист прав і свобод людини здійснюється в межах Ради Європи, учасниками якої є всі держави-члени Євросоюзу [7]. Поступово в Європі почали формуватися дві самостійні системи захисту прав людини – в межах Ради Європи і Європейського Союзу. Правові системи Європейського Союзу та Ради Європи на сьогодні мають тенденцію до зближення. Метою даної роботи є правовий аналіз приєднання Євросоюзу до Європейської Конвенції з прав людини від 04.11.1950 р. (ЄКПЛ). Дане питання досліджувалося у вітчизняній доктрині такими науковцями як В. Муравйов, А. Федорова, О. Святун, О. Дмитренко, А. Юдківська, П.Пушкар та іншими.

7 грудня 2000 року була прийнята Хартія основних прав Європейського Союзу, після проголошення якої з'явилися думки щодо утворення в Європі нової системи захисту прав людини, яка може створити конкуренцію вже наявній системі захисту прав людини Ради Європи. Завдяки Лісабонському договору, що вступив в силу з 1 грудня 2009 року, Хартія отримала статус установчих договорів.

З прийняттям Лісабонського договору нарешті було зроблено конкретні кроки для реалізації давно обговорюваної ідеї про приєднання ЄС до ЄКПЛ. Надзвичайно важливе значення у цьому випадку має нова редакція ст. 6 Договору про Європейський Союз, у якій зазначено, що Союз повинен приєднатись до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і таке приєднання не повинно впливати на повноваження Союзу, визначені у

Договорах. У Протоколі № 8 до ДФЄС передбачається, що угода про приєднання Союзу до ЄКПЛ включатиме положення, спрямовані на збереження специфічної природи ЄС та його правової системи [7].

Ст. 17 Протоколу № 14 до ЄКПЛ, підписаного у 2004 р., передбачає внесення доповнень до ст. 59 ЄКПЛ новим пунктом 2 у такій редакції: «2. До цієї Конвенції може приєднатися Європейський Союз». Таким чином, Протокол N 14 до ЄКПЛ, що набув чинності 1 червня 2010 р., встановив, що від тепер не тільки країни, а й організації можуть бути членами цієї Конвенції. Зразу після набуття чинності Протоколом №14 до ЄКПЛ розпочалися переговори щодо приєднання Євросоюзу до ЄКПЛ.

До підписання Лісабонського договору установчі договори ЄС не передбачали можливості його приєднання до ЄКПЛ, оскільки спочатку ЄС функціонував лише як економічна організація. Проблема захисту у ньому прав людини постала з подальшим розвитком та розширенням компетенції ЄС.

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Смирнова К.В.

Вперше в актах первинного законодавства ЄС ЄКПЛ була згадана у Договорі про Європейський Союз, зміни до якого були внесені Амстердамським договором. Він передбачає, що ЄС «повинен поважати основні права, гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод». Це положення, безперечно, вказувало на визнання і необхідність дотримання ЄС встановлених Радою Європи стандартів прав людини. Але воно прямо не передбачало поширення на ЄС в цілому (тобто на діяльність інституцій, які його уособлюють і представляють) механізмів їх захисту, передбачених ЄКПЛ. Ще у 1996 році Рада Міністрів Європейського Союзу зверталась до Суду Справедливості Європейських Співтовариств із запитом щодо можливості приєднання їх до ЄКПЛ. Тоді цей Суд вказав на відсутність такої можливості з огляду на те, що вона не передбачена в установчих договорах, а тому Співтовариство не має необхідних повноважень. Однак Суд визнав спеціальне значення ЄКПЛ для ЄС.

З прийняттям Хартії питання про приєднання ЄС до ЄКПЛ набуло ще більшої актуальності. Хартія стала першим документом ЄС, що регулює відповідну сферу на рівні правопорядку ЄС, а отже, і наділяє органи ЄС відповідною компетенцією [5, с.47]. Її прийняття стало позитивним фактом у розвитку системи захисту прав людини в ЄС, але при цьому «важливим є уникнути створення альтернативної європейської системи захисту прав людини та основоположних свобод, яка б могла конкурувати з ЄКПЛ». Інакше це мало би неабиякі негативні наслідки, оскільки руйнувалася б цілісність існуючої системи захисту прав людини, яка створювалася довгий період часу і вже сформувала свої стандарти. Проте є підстави сподіватися, що приєднання ЄС до ЄКПЛ попередить такий розвиток подій.

Ще раніше висловлювали думку про те, що приєднання ЄС до ЄКПЛ і Хартія основних прав ЄС повинні розглядатись не як альтернативи, а радше, як взаємодоповнення. Приєднання ЄС до ЄКПЛ повинно відбутись із урахуванням особливостей природи самого ЄС, про що вказується також у Протоколі до Лісабонського договору, який стосується ст. 6(2) Договору про Європейський Союз. Зокрема в угоді про приєднання має бути звернено увагу на специфіку можливої участі ЄС в контролюючих органах ЄКПЛ. Також потрібно буде враховувати необхідність розмежування участі в ЄКПЛ самого ЄС в цілому та його держав-членів [4, с.6].

Після приєднання Союзу до ЄКПЛ громадяни і інші суб'єкти основних прав, гарантованих цією Конвенцією, вперше отримують можливість подавати до Європейського Суду з прав людини скарги на дії і бездіяльність не лише національних властей (органів держав-учасників ЄКПЛ), але і наднаціональних інстанцій Союзу (інститутів, органів, установ ЄС).

Проте, слід згадати про декілька застережень. Приєднання ЄС до Європейської конвенції не є автоматичним, бо такий процес вимагатиме одностайного схвалення усіма державами-членами угоди про приєднання до Європейської конвенції, а також схвалення такої угоди Європейським парламентом й кваліфікованою більшістю в Раді (можуть виникнути певні проблеми). Для забезпечення цього процесу має бути вироблено протокол з викладенням усіх думок та застережень держав-членів [6].

Крім того, потрібно зазначити, що п.2 ст.59 («Підписання і ратифікація») Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод містить положення про те, що цієї Конвенції може приєднатися Європейський Союз.

Таким чином, за останнє півстоліття Європейський Союз пройшов тривалий шлях становлення своєї власної системи захисту прав людини: від повного відхилення ідеї, що захист прав людини може користуватися перевагою перед положеннями права ЄС, до роз-

робки власного каталогу прав людини, яким стала Хартія основних прав. Набуття чинності Лісабонським договором запровадило правові підстави для приєднання ЄС до Європейської конвенції з прав людини, що є відображенням тенденції до зближення правових систем Ради Європи та Європейського Союзу.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з поправками, внесеними Протоколами №№ 11 та 14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/888FC791-E2C0-4096-AF5E-D843F09C0E24/0/UKR_CONV.pdf.
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union // Official Journal. - 2007 – 14. 12. – с 303. – P. 0001 - 0016.
3. Лісабонські консолідовані договори про Європейський Союз і функціонування Європейського Союзу // Право Європейського Союзу: підручник / за ред. В.І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. - С. 527 – 691.
4. Венецька О. Лісабонський договір і єдині європейські стандарти прав людини/ Вісник Львівського університету, Серія юрид. 2009р. Вип. 49. С. 3–7.
5. Власов А. Реалізація прав людини як принципу конституціоналізму в Європейському праві. // Юридична Україна, 2007р. №4, С. 45–50.
6. Терещенко О.С. Міфи про хартію основних прав Європейського союзу/ Юридичний журнал, 2005р. №5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1728>
7. Муравйов В.І., Святун О.В. Захист прав людини в Європейському Союзі // Право України. - 2011. - №6. - С. 85-100.